

nosti, kdy sám společenský systém je předmětem kvalitativní změny, která je ve vztahu k jeho elementům primární, kauzálně determinující.

- b) Kvalitativní změna celku je spojena v první řadě se změnou výrobních a ostatních společenských vztahů, s postupujícím procesem zespolečňování, který přesahuje hranice výroby, se změnou povahy rozporů. Společenský systém provedl dějinný obrat směrem k člověku, nyní jde o to, aby i třídně determinované individuum provedlo „kopernikánský obrat“ směrem ke společnosti, k interiorizaci společenských potřeb. Rozhodující úloha připadá v této souvislosti dělnické třídě.
- c) Nová povaha společenského celku zvyšuje složitost vazeb mezi prvky společenského systému, a to jak z hlediska předmětných sfér života společnosti, tak z hlediska subjektů dějinné činnosti; zvyšuje stupeň jeho organizovanosti. Pro řízení společnosti je třeba nejenom poznávat a ovládnout řízení sociálních procesů — v jednotlivých sférách společenské reality — v jejich vzájemné provázanosti a hierarchické uspořádanosti, jež odráží dějinnou kauzalitu, ale poznávat a ovládnout i řízení celého řetězu zprostředkování mezi společností a sociálně třídně zakotveným individuem, zprostředkování, jehož hlavním nositelem jsou instituce.
- d) Uvedené problémy vyžadují hlubší propracování kategorie kvality, kvalitativní změny ve společnosti jako procesu s rozlišením jeho fází.
- e) Veškeré poznání, které má být nástrojem řízení, se konečně musí intenzivně zabývat problematikou cílů společenského rozvoje.

Tato otázka je tím naléhavější, čím dokonaleji funguje nový společenský systém, čím více rostou zdroje, které má společnost k dispozici, čím více jsou saturovány známé potřeby.

L. Vacek (Ústav pro výzkum veřejného mínění při FSÚ) informoval o přípravách na IX. světový sociologický kongres, který se koná v srpnu t. r. v Uppsale. Seznámil účastníky semináře s obsahem a formami jednání tohoto vrcholného shromáždění sociologů, zhodnotil hlavní výsledky dosavadní práce československého přípravného výboru a nastínil úkoly, které je třeba v rámci kvalitní přípravy ještě splnit.

Seminář splnil záměry organizátorů. Konkrétní pracovní program probíhal v organizační vazbě na zhodnocení zásadní historické události, již byl Vítězný únor, který otevřel cestu rozvoje společenských věd.

V řadě příspěvků byla osvětlena rostoucí úloha mezinárodní vědecké spolupráce, jež v současnosti dosahuje nové kvalitativní úrovně a odráží objektivní potřeby zemí socialistického společenství. Zainteresovaná sociologická veřejnost byla podrobně informována o směrech činnosti a formách práce československých částí XIII. a XVI. problémové komise mnohostranné spolupráce akademií věd socialistických zemí.

Jednání bylo příležitostí pro užitečnou a podnětnou výměnu názorů přítomných odborníků v řadě otázek, jež mají v současnosti nemalý význam pro rozvoj jednotlivých úseků sociologie.

Vladimír Dubský — Eva Bártová

Třináctá mezinárodní konference zástupců filozofických a sociologických časopisů socialistických zemí

Pravidelná pracovní konference zástupců filozofických a sociologických časopisů socialistických zemí se po dvouleté přestávce konala v prosinci 1977 ve Středisku Polské akademie věd v Mogilanách u Krakova. Zúčastnili se jí delegáti těchto zemí, časopisů a institucí:

BLR:

Filozofska misl — Todor Stojčev

Sociologičeski problemi — Veličko Dobrijanov, Radi Vasilev

MLR:

Magyar filozófiai szemle — Artur Kis, Elemer Kéri

Szociológia — Tamás Szecskő, Róbert Tardos

NDR:

Deutsche Zeitschrift für Philosophie — Frank Rupprecht, Rolf Kirchhoff, Wolfgang Blumenthal

Akademie der Sozialwissenschaften — Jürgen Schmollack, Wolfgang Eichhorn, Horst Jetzschmann

PLR:

Studia filozoficzne — Janusz Kuczyński, Janusz Stawiński, Maria Kotowska

Dialectics and Humanism — Zdzisław Cackowski

Studia sociologiczne — Władysław Markiewicz, Władysław Kwaśniewicz
Przekazy i opinie — Jerzy Mikulowski-Pomorski
Studia estetyczne — Alicja Kuczyńska
Euhemer — Andrzej Nowicki
Człowiek i światopogląd — Jan Guranowski
Widziak nauki i oświaty KC PZPR — Halina Krysanka
Institut religioznawstwa — Jan Pawlica

RSR:

Vitorul social — Ion Jordachel

Revista de filozofie — Octavian Chetan, Nicolae Gogoneata

SSSR:

Voprosy filosofii — V. S. Semjonov, L. I. Grekov

Sociologičeskije issledovanija — A. G. Čarčev, G. A. Abramov

ČSSR:

Filozofia — ak. Andrej Sirácky, Dalimír Hajko

Filozofický časopis — Jakub Netopilík

Sociológia — Vlastislav Bauch

Sociologický časopis — Karel Rychtařík, Eva Bártová

Konference byla zaměřena na čtyři v podstatě samostatné okruhy:

1. Ústřední teoretické téma: Sociálně etické a metodologické funkce filozofie.
2. K významnému jubileu Říjnové revoluce zaměřené téma: Říjnová revoluce a současný rozvoj filozofie a sociologie.
3. Otázky práce redakcí filozofických a sociologických časopisů, výměna zkušeností, rozvoj další spolupráce.
4. Společné zasedání s výzkumníky v oblasti vědeckého ateismu.

Jádro prvního tematického okruhu tvořil referát prof. J. Kuczynského *Praxe filozofie — několik úvah o společensko-etických funkcích marxismu-leninismu*. Autor se v něm pokusil postihnout funkce marxistické filozofie ve vícerozměrném pohledu: v kontextu gnoseologickém, kulturně vědeckém, společensko-politickém, a zejména pak kvalitu všeobecnosti marxisticko-leninského přístupu v kontextu tvůrčího formování společnosti a rozvoje tvořivosti člověka jako základní tendence utváření socialistické osobnosti.

Referát stimuloval živou a rozsáhlou diskusi, v níž byly předložené náměty jednak rozvíjeny, jednak kriticky hodnoceny. Zvláštní pozornost byla věnována otázkám vztahu marxistické filozofie a sociologie, filozofie a ostatních společenských věd, filozofie a aktuálních problémů života společnosti. Jednoznačný důraz byl položen na vzájemnost těchto vztahů v jejich vnitřním vymezení a na prolínavost jejich možností a vlivů v působení na okolí.

- Účinnost filozofie lze zajistit pouze prostřednictvím jednotlivých společenských věd, současně však zpětný vliv těchto věd je zdrojem rozvoje marxistické filozofie.
- Společenské jevy nelze rozdělit do oblasti bádání filozofického a do oblasti bádání sociologického. Každý jev může být nazírán z hlediska filozofie nebo z hlediska sociologie, z nichž každá má své specifické přístupy. Proto je nutno neustále rozvíjet dialog mezi filozofy a sociology.
- Zdroje filozofické a sociologické inspirace jsou stále širší. Vytvářejí je nejen nově se rodící vědní disciplíny, ale i rozrůstající a rozrůžňující se instituce a jevy života společnosti.
- Rozpornost a nestabilita dnešní kapitalistické společnosti navozují v buržoazním filozofickém a sociologickém myšlení pocity pesimismu a bezvýchodnosti a vedou k nihilistickým koncepcím zániku civilizace, odcizení člověka, strachu z technického pokroku atd. Naproti tomu hlavní funkcí marxisticko-leninské filozofie je její optimistická orientace, cílená k progresu společnosti a všestrannému rozvoji člověka.

Druhý tematický okruh byl uveden vystoupením prof. V. S. Semjonova *Velká říjnová revoluce a soudobý rozvoj filozofie a sociologie*. Tato, z hlediska dějin společnosti klíčová událost byla v referátu zhodnocena nejen ve svém dopadu na konkrétní sociální realitu, na formování člověka a společnosti, ale zejména ve svém významu pro rozvoj marxistického myšlení, jako předěl naznačující filozofii nový, konkrétní směr. Její vliv je živý i v dnešních filozofických a sociologických přístupech a určující pro současnou etapu rozvoje obou vědních disciplín.

Diskuse k tomuto tématu dokumentovala šíři vlivu Říjnové revoluce na vývoj filozofického myšlení od dvacátých let do dnešní doby. Logicky navázala na proble-

matiku prvního tematického okruhu a vyústila v projednání aktuálních otázek soudobé etapy rozvoje marxistické filozofie a sociologie na základě komparace zkušeností a výsledků dosažených v jednotlivých socialistických zemích. V této souvislosti podal W. Markiewicz podrobnou informaci o situaci polské sociologie jak z hlediska její výzkumné orientace, tak z hlediska jejího institucionálního zabezpečení a publikačního prostoru. (V Polsku vycházejí tři sociologické časopisy, *Studia socjologiczne, Przegląd socjologiczny, Kultura i społeczeństwo*, a v řadě dalších časopisů jsou samostatné sociologické rubriky.)

V rámci třetího programového okruhu se jednání soustředilo na problémy související s prací a působením filozofických a sociologických časopisů. Představitelé jednotlivých redakcí podali informaci o své práci a předložili náměty na rozšíření vzájemné spolupráce jak z hlediska teoretických záměrů, tak z hlediska praktických možností. Vzrůstající mezinárodní integrace vědeckých výzkumů socialistických zemí se nutně promítá i do práce časopisů. Stále běžnější se stává praxe monotematických čísel zaměřených k bloku otázek sledovaných některou z problémových komisí mezinárodní vědecké spolupráce, v nichž jsou publikovány příspěvky autorů z více zemí. Časopisy tak reflektují nejen výsledky vědeckého výzkumu ve svých zemích, ale i jejich vazbu na analogické výzkumy prováděné v jiných socialistických státech.

Otázka vztahu časopisů a teoretické filozofické a sociologické fronty byla častým předmětem zájmu diskutujících. Bylo zdůrazněno, že časopisy musí nejen citlivě odražet aktuální situaci své vědní disciplíny, ale i zpětně ji ovlivňovat, že musí nejen reagovat na teoretický ruch, ale i na konkrétní ideově politické problémy, například na politickou situaci ve světě, která se nesporně promítá do buržoazních koncepcí společnosti. Časopisy by současně měly být nástrojem, jejichž prostřednictvím věda vstupuje do ideologické a sociologické práce v širokém měřítku.

Nezanedbatelným úkolem časopisů je jejich účast na mezinárodních sympoziích, konferencích a kongresech, na nichž se podílejí buď publikačně, nebo i organizačně. Nejbližšími významnými mezinárodními událostmi v oblasti filozofie a sociologie jsou *Světový filozofický kongres* v Düsseldorfu a *Světový sociologický kongres* v Uppsale, oba v r. 1978. Časopisy se jich zúčastní nejen prostřednictvím svých zástupců, ale některé redakce připraví pro tato setkání zvláštní anglickou verzi časopisu, obsahující výběr nejzajímavějších příspěvků uveřejněných v domácí verzi v poslední době.

Diskuse z různých pohledů ozřejmila význam práce a spolupráce redakčních kolektivů a přispěla k vzájemné informovanosti. Bylo dohodnuto pokračovat v praxi výměny obsahu a přípravy monotematických čísel. Rozšíření spolupráce by se mohlo realizovat zejména doporučováním a posuzováním příspěvků vhodných k uveřejnění, pravidelnou výměnou seznamů zajímavých knih pro recenzní rubriku a přehledů probíhajících a ukončených výzkumů hlavních problémů v jednotlivých zemích. Byla konstatována užitečnost těchto pravidelných setkání redaktorů a pro budoucí jednání doporučena diskuse, který by nejen informovala, ale i kritickými náměty přispěla ke zlepšení práce jednotlivých časopisů.

Čtvrtý tematický okruh, zaměřený na problémy vědeckého ateismu, pouze volně navazoval na vlastní jednání konference a byl do programu zařazen především jako příležitost diskuse s vědeckými ateisty, kteří ve stejné době sněmovali v Krakově. Přes tuto volnou návaznost bylo společně zasedání pro účastníky mogilanské konference zajímavé, zejména proto, že ilustrovalo velký rozdíl v důrazu, který jednotlivé socialistické země kladou na teoretické i praktické problémy vědeckého ateismu. Nejsilnější je tento důraz v Polské lidové republice, kde náboženství tradičně dosud hraje značnou roli nejen v praktickém životě, ale i určitou roli na vědecko-teoretické frontě, zejména ve společenských vědách (např. lublinská skupina katolických sociologů). Naproti tomu v některých jiných zemích je dnes vliv náboženství poměrně malý, což se přirozeně odráží i v pozornosti, která je v rámci společenskovědní fronty věnována vědeckému ateismu. Z polské strany také vzešel návrh, aby na příští setkání zástupců filozofických a sociologických časopisů byli přizváni i představitelé periodik vědeckého ateismu (jichž je např. v Polsku celá řada).

V závěrečné diskusi byla zhodnocena konference jako celek, pozitivně byly oceněny výsledky jednání, zejména v rámci tří prvních tematických okruhů, a potvrzena užitečnost těchto pravidelných setkání zástupců filozofických a sociologických časopisů. Jde o to, aby se časopisy jednotně, jednoznačně a fundovaně podílely na úsilí, jímž jejich disciplíny přispívají k zabezpečení odkazu Října, budoucnosti socialismu, člověka a míru.

Příští konference se bude konat v Sovětském svazu v první polovině roku 1979.

Eva Bártová